

Ilmub kord nädalas.

TOIMETUS JA TALITUS:	TELLIMISE HIND:	KUULUTUSTE HIND:
Tallinn, Pagarl tän. № 1, tuba 50. (Sõjaministeeriumi majas). Avatud kella 8—15. Telefon 1-63 (Sõjaväe keskjaamast).	Aastas . . . . . Mk. 300 Poolaastas . . . . . „ 150 Veerandaastas . . . . . „ 75 Üksiknummer 15 marka.	$\frac{1}{4}$ lehekülge . . . . . Mk 3600 $\frac{1}{2}$ „ . . . . . „ 1800 $\frac{1}{4}$ „ . . . . . „ 900 $\frac{1}{8}$ „ . . . . . „ 450 $\frac{1}{16}$ „ . . . . . „ 250

№ 47.

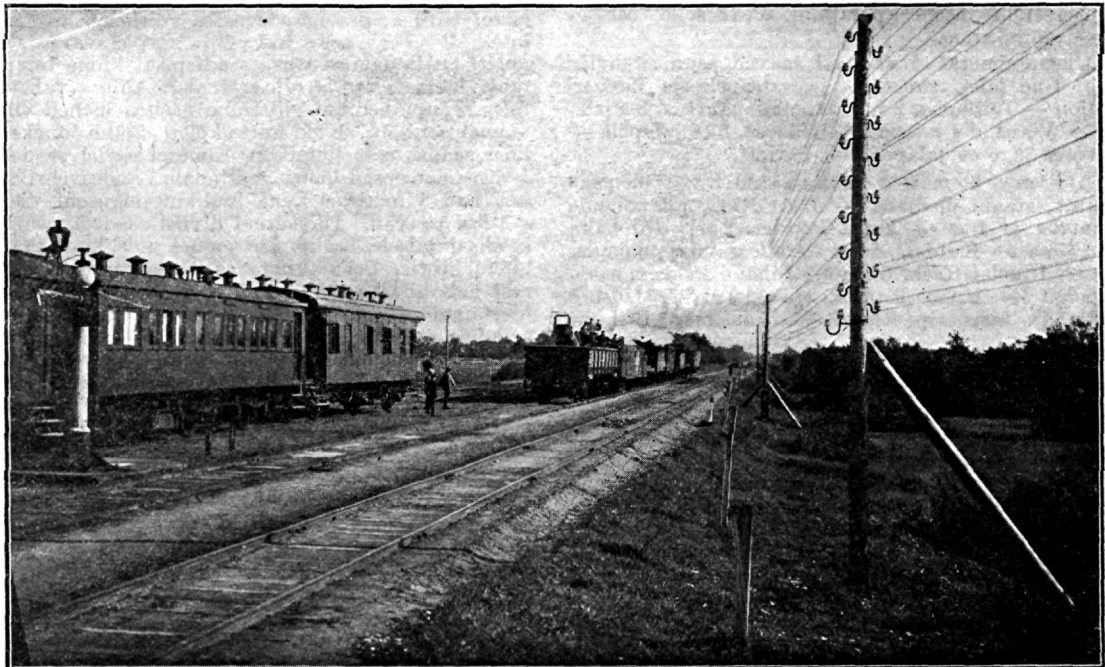
Laupäeval, 22. novembril 1924.

VI aastakäik.

S I S U:

-ms-: I diviisi 6. aastapäeva puhul. — H. Stunde: I diviisi suurtükivägi 21. XI. 18.—21. XI. 24. — A. Traksmann: Mõned mõtted vastuvõtmise katsete kohta meie kindralstaabi kursustel 1925 a. — R. Tck.: Tulepildujad ja nende taktiline tarvitamine. — K.: Riviohviterid vabastatagu kõrvalistest ülesannetest. — Vabadusristi kavalerid: kol.-leitnant H. Kauler, major Georg Leets, reserv-kapten Georg Vestel ja kapten Borkmann. — V. T—m: Koosviibimine Läti saadiku poolt Eestis „Karutapjate ordu“ püha puhul korraldatud dineel 11. nov. 1924 a. — Läti ehitab omale sõjalaevastiku. — J. A—n.: Schveitsi sõjavägi, neutraliteet ja riigikaitse. — Sõjaväelised teated välisriikidest. — P.: Kergetõustik meie kaitseväes 1924 a. suvel. — Kohus: Sõjaringkonna kohtu otsused. — Kroonika.

I diviisi manöövrid 1924 a.

Soomusrong tegevuses Vaivara jaama juures.

I. diviisi 6. aastapäeva puhul.

21. novembril pühitseb I diviis oma kuuendat aastapäeva.

Meie väeosade numbrid on vabadusvõitluste elavaks raamatuks. Kuuldes selle ehk teise diviisi või rügemendi numbrit kerkib silmade ette vastav periood Vabadussõjast. Pidupäeval lehitseb seda raamatut nägemata käsi, ja lehekülj lehekülje järele hargneb pikk ning võidurikas lahingute ahelik.

Kirjutades neid tervitusriidasid I diviisile, näeme ajaloo elava raamatu avatud seal, kus lehekülgedele märgitud: „November 1918.“ Võitudest polnud rääkidagi, vaid otse vastuksa — asjaolud Viru väerinnal kujunesid sootuks halvasti. 1918 a. sündmused Saksa maal viisid meilt okupatsiooni väed. Nende kannul marssisid Eestisse Vene punaste röövsalgad kohalikkude enamlaste eestvedamisel. Juba 20. novembril tungivad nad Narva peale, kuid lüüakse sakslaste poolt tagasi. Kodumaad ähvardab hädaoht okupatsiooni alt langeda enamlaste söödaks.

Eesti Ajutine Valitsus otsustas asuda ajaviimatult kaitsevæ loomisele ja kuulutas 16. novembril 1918 a. vabatahtlikkude mobilisatsiooni välja, hoolimata sellest, et lahkuvad sakslased meie maleva organiseerimisele igasuguseid takistusi katsusid teele veeretada.

I diviisi ülemaks nimetati kindral Tõnisson, kes otsekohe diviisi vormeerimisele asub. Vormeerimise käsukiri — päevakäsk I diviisile 27. novembrist 1918 a. nr. 1 § 1 käib järgmiselt: „Ajutise Valitsuse määruse põhjal — rahvaväge kokku kutsuda — on Sõjaminister otsuseks teinud kokkukutsutavatest rahvaväelastest järgmisi väeosasid vormeerida: 1) ühe (esimese) kuuepolgulise jala diviisi, 2) ühe suurtüki polgu, 3) ühe ratsa polgu ja 4) ühe inseneri pataljoni. Peale selle veel iseäralise rannakaitse.

Ülemalnimetatud väeosad saavad asuma: diviisi staap, I-ne jala-, suurtüki- ja ratsapolk ja inseneri pataljon — Tallinnas, 2-ne jalapolk — Tartus, 3-s jalapolk — Võrus, 4-s jalapolk — Narvas, 5-es jalapolk — Rakveres ja 6-es jalapolk — Pärnus.

Ajutisteks ülemateks on nimetatud: diviisi ülemaks — mina, staabi ülemaks — Jaan Rink, jalapolkude ülemateks — 1-se — Ernst Pödder, 2-se — Johann Unt, 3-ma — Kubbo, 4-ma — Aleksander Seiman, 5-ma — Nikolai Reek, 6-ma — Johann Puskar, suurtükipolgu — Hugo Kauler, ratsapolgu — Gustav Jonson ja inseneripataljoni — Voldemar Rüüberg.

Diviisi arstiks on Dr. Hans Leesment nimetatud.

Ametisse astumise päevaks arvatakse 21-ne november 1918 a.“

Diviisi ülesandeks oli idast pealetungivat vaenlast tagasi tõrjuda.

See oli raske ülesanne. Rahvast valdas mingisugune hirm enamlaste ees; ainult vähesed uskusid Eesti iseseisvusesse ja sõja kordaminekusse; üldiselt aga valitses arvamine, et asjata on enamlasele lainele vastu panna, sest suurt Venemaad ei jõudvat meie võita. Teiseks puudus meil igasugune varustus peaaegu täiesti: endise Eesti diviisi sõjariistad ning laskemõõn võeti sakslaste poolt okupatsiooni ajal ära ja kogu maa oli samade okupatsioonivägede armust toiduinimestest lagedaks tehtud. Kolmandaks olid mehed, keda üle õõ kokku koguti, suures enamuses ilma vähemagi sõjaväelise kasvatusega, nii et sageli püssigi laadida ei osatud.

Kuid vaenlane ei oodanud. 28. novembril oli 4. rügement, kes ei jõudnud veel õieti kokkugi tulla, sunnitud vaenlasega Narva eel võitlusele astuma. Pea samasugune lugu oli ka 5. ja 1. rügemendiga, kelle osad mõni päev hiljem vaenlase vastu astusid.

Alistudes vaenlase ülivõimule, taandus I diviis ikka sügavamale kodumaa sisse, iga sammu peal lahinguid pidades. Lahing Rägavere all 15. detsembril 1918 a. otsustab Viru maakonnalinna — Rakvere — saatuse vaenlase kasuks; mõni päev hiljem valdavad punased Tapa raudtee sõlme. Talinn ei ole enam mägede taga...

„Kuid mida kaugemale enamlased meie maale tungisid, seda visamaks muutus meie vägede vastupanek: vabadusiha ning usk enda võimise sisse kasvas“, loeme diviisi ajalookirjutaja kokkuvõttest selle perioodi kohta. Ka jõuti seljataga selle aja jooksul uusi väeosasid organiseerida, kes detsembril- ja jaanuarikuul (1919) diviisi juurde tulid.

Valkla, Priske, Saia ja Kreo lahingud panid vaenlase pealetungi seisma, ning 6. jaanuaril 1919 a. löödi ta I diviisi poolt taganema. Kui veel hiljem Soome vabatahtlikud appi jõudsid, muutus punaste taganemine paaniliseks põgenemiseks, mida seljatagused meridesandid omajagu kiirendasid ja mis alles sealpool Narovat seisma jäi. 19. jaanuaril 1919 a. oli Narva jälle meie vägede käes.

Selle operatsiooni kohta ütleb Ülemjuhataja teadaanne: „Vaenlane algas oma pealetungi Eestimaa peale Narva juures 21. novembril 1918 a. Meie taganemine kestis kuni 3. jaanuarini, s. o. 44 päeva, mille jooksul 170 versta taganesime, nõnda siis taganesime 4—5 versta päevas. Meie pealetung algas 6. jaanuaril ja 19. jaanuariks, s. o. 14 päeva järele olime Narvas. Nõnda siis tegime läbitikku 12—13 versta päevas ja tungisime kolm korda rutem peale kui taganenud olime.“

Peale Narva valdamist algas diviisil vaenlasega positsiooni sõda, kus pealetungivat vaenlast kuni 16. maini 1919 a. pea igapäevastes võitlustes tagasi tõrjuti. Alles peale selle, kui põhja korpus mai kuu teisel poolel pealetungile asus, saadi pisut hinge tõmmata, mida hädasti tarvis oli, sest alaline ilma vahetuseta mitmekuune eellinil viibimine väsitas mehed viimase võimaluseni ära. Kuid mitte kõigil ei lähe õnneks puhkust saada, sest juunikuu esimesel poolel saadetakse I rügemendi osad lõuna väerinnale Landesvehiri vastu, kus nad viimasega kuni juulikuu alguseni vihaseid võitlusi peavad. Ülejäänud diviisi osadega asuti liini kindlustamisele Luuga jõe joonel, mis kuni juulikuu lõpuni kestis. Sel ajal taganes Põhja korpus enamlaste eest kabuhirmus; suur hulk neist jooksis laiali, kuna ülejäänud osa meie maale taganes. Kogu see suurearuline pealetungivate punaste sõjavägi langes nüüd I diviisi peale. Vihaste võitlust järele järvede (Peipja, Kopenil, Babino) liinil, kus 1. rügement asus ja 4. rügemendi vastas Jamburi sihil, rauges viimaks vaenlase pealetung, mis meilt suuri ohvreid nõudis: üksi 4. rügemendi langs sel ajal haavatute, surnete ja vangilangemutega rivist välja 13 ohvitseri ja üle 250 reamehe. Vaenlase kaotused oli küll palju suuremad.

5. rügemendi asemele, kes aprilli kuust saadik Pihkva väerinnal opereeris, tuli Narva väerinnale 9. jälgväe rügement, kes 4. rügemendile abiks asub — Jamburi sihil seisukohti kaitsma.

Positsioonisõda Luuga jõe joonel kestis kuni oktoobrikuu teise pooleni, mil Põhja-Lääne armee, kes end vaheajal oli korraldanud, Petrogradi peale tungimisega uuesti õne katsus, kuna 4. rügement ja veel mõned teised väeosad teda toetasid ning Krasnaja Gorka kindluse pidid ära võtma.

See ettevõtte äpardas jälle niisamuti, nagu esimene kord. Punaväe poolt löödi Põhja-Lääne armee taganema, kes korraldult Jamburi poole põgenes. Selle tõttu olid ka meie väed, kes Krasnaja Gorka lähedale jõudsid, sunnitud end tagasi tõmbama. Ägedaid lahinguid...

guid lüües taganes 4. rügement kuni Luuga jõe liinini, kus diviisi teiste osadega ühines. Nüüd algasid meeleheitlikud võitlused kogu Viru väerinnal, mis novembrikuust 1919 a. kuni 1920 a. jaanuarikuu alguseni kestis. Kõige suurema energiaga püüdis vaenlane, kes siia määratunud jõud oli koondanud, meie väerinda läbi murda. Kümned korrad päevas jooksti marulise suurtükikivile toetusel meie kaevikute peale tormi. Kõik tormijooksud varisesid aga suurte kaotustega meie tule all kokku. Võitluste ägedus ei jäänud isegi ilmasõjajaegsetest lahingutest tagasi, kuid tagajärgeid vaenlane oma rünnakutega ei saavutanud.

Tartu rahu tegi verevalamisega lõpu. Diviisi jäi endistele seisukohtadele kuni 13. märtsini; peale selle asuti rahulepingus ettenähtud liinil piirivalve teenistusse.

Piiri valvates ja omi ridasid korraldades, möödavad diviisil esimesed rahuaastad. 1923 a. kevadel vabanevad diviisi osad piirivalve teenistuse kohustest täiesti, neid Piirivalve valitsusele üle andes.

Vahepeal on läbi viidud suuremad uuendused meie kaitseväge organisatsiooni ja väljaõppe alal; ka kõik juhid on ühed ehk teised täienduskursused lõpetanud. Nüüd andub diviis, olles vaba kõrvalistest ülesannetest, täie jõu ning armastusega kodanikkude ettevalmistamisele kodumaa kaitseks.

Diviisi juhatuse koosseisus on kuue aasta kestes mitmedki muudatused olnud. Sõjajaegne diviisiülem

kindral Tõnisson lahkus omalt kohalt 1921 a., et asuda III diviisi ülemaks. Diviisiülemaks saab kindral Heinze, kes kogu Vabadussõja I jalgväe rügemendi ülemana võidurikkalt kaasa teinud ja hiljem II diviisi ülema abina tegev olnud.

Staabiülema kohal on teeninud: kindralstaabi kolonel Rink (21.XI.18 — 1.III.19), kindralstaabi kolonel Reek (1.III.19 — 5.IV.19.), kapten Rotschild (5.IV.19. — 21.VI.19.), kolonel Liivak (21.VI.19. — 13.VI.21.), kolonel-leitnant Oinas (13.VI.21. — 14.I.23.) kindralstaabi kolonel-leitnant Parv (14.I.23. — 16.V.23) kolonel-leitnant Rüütel (16.V.23. — 6.XI.23) ja kolonel-leitnant Kursk (6.XI.23 — kuni käesoleva ajani.)

Diviisiülema abideks olid: kindral Unt, kolonel Kurvits, ja kolonel Kubbo, praegu — kolonel Marder.

Igäüks neist on püüdnud diviisi võitlusvõimete tõstmiseks anda seda, mis kellegil parimat anda oli. Nende ja alluvate juhtide ühise töö tagajärjena näeme diviisi kompaktses üksuses, kes oma lahingmineviku kaunimaid traditsioone pole unustanud ja vaba kodumaa kohal sini-must-valget lippu alati uhkelt kõrgel hoida tahab. Ajaloolisel päeval, nagu seda on diviisi hallipäev, töötab mees mehele langenud kaasvõitlejate haudade juures — alati augs täita seda oma kohust kodumaa vastu, mille nimel jätsid kangelased enda kallima vara — elu.

Väärigu diviisi tulevik tema võidurikast minerikku!

-ms-

I. diviisi suurtükivägi 21. XI. 18.—21. XI. 24.

21. novembril käesoleval aastal pühitseb oma 6. aastapäeva I diviisi suurtükivägi ja seda esimest korda selle nime all. Kuid juba Vabadussõja päivil oli ametlikult tarvitusel see nimetus, ja nimelt moodustasid tol ajal I diviisi suurtükiväge end. I suurtükiväe polk al. polkovniku H. Kauler'i juhatusel ja II kindluse raske suurtükiväe divisjon kapten G. Vestel'i juhatusel, kusjuures viimane operatiivselt al. polkovnik H. Kauler'ile, kui I diviisi suurtükiväe ülemale, allus.

Kuna praegune I diviisi suurtükivägi ajalooliselt mainitud kahe suurema üksuse liitumisest tekkinud on, siis, soovides lühidalt tutvuneda tema ajalooa, tõusevad lähemast minevikust meie ette need kaks väeosa, kellede ajalooline arenemine alguses täiesti iseseisvalt sündis ja alles 1919 a. viimaste kuude otsustavad võitlused, mis kõikide jõudude koondamist ja tegevuse kokkukõlastamist ikka kategooriliselt nõudsid, liitsid ikka enam ja enam (kuigi ainult operatiivselt) kerget ja rasket suurtükiväge ühiseks I diviisi suurtükiväeks.

Kuna I diviisi suurtükiväe tegevuse üksikasjaline kirjeldus käesoleva ülevaate piiridesse ei mahu ja lähemas tulevikus ilmuv asjaloolises töös laiemat käsitlemist leiab, valgustame siin lühidalt kaduva mineviku sündmusi, patareide moodustamist ja nende tegevust üldistes joontes.

Juba 15. novembril 1918 a. teeb tollaegne kapten H. Kauler eeltööd I suurtükiväe polgu moodustamiseks, milleks ametl. ettekirjutus saabub 21. novembril 1918 a., al.-kapten Aindt'i, leitn. Lessel'i, al.-leitnant Kromel'i, noor-arsti T. Petersoni ja sv. amet. Trompet'i ning Dannenberg'i kaasabil.

29. novembril 1918 a. nimetatakse väljapatarei nr. 1 ülemaks ja moodustajaks leitnant O. Palu, kes leitnant Milleri, al.-leitnant Nieländeri ja lipnik Ibruse kaasabil tööle asub; sama patarei kujutab enesest

kuni 26. dets. 1918 a. ka tagavara patareid ja selle aja jooksul moodustatakse tema juures patareid nr. 2. nr. 4, nr. 5 ja nr. 6; ühtlasi saadetakse välja soomusrongile nr. 1 leitnant Sabolotny 12 mehega.

12. detsembril 1918 a. peale lõunat algab al.-kapten Tõnisson väljapatarei nr. 2 moodustamist, al.-leitnant Vilipus'e, lipnik Kingo ja sv. amet. Känd'i kaasabil, ja juba järgmisel hommikul sõidab patarei Tallinnast välja väerinnale.

Rakveres asub kapten Laretei 10. dets. 1918 a. kell 10 väljapatarei nr. 3 I rühma moodustamisele, leitnant Maim'i ja al.-leitnant Luha II kaasabil ja juba samal päeval kell 18 oli rühm liikumisvalmis, järgneval ööl väerinnale lahkudes; järgmisel päeval sõidab väerinnale ka sama patarei II rühm leitnant Rattiste juhatusel; nooremateks ohvitserideks patareis olid al.-leitnant Rostfeldt ja lipnik Grossholm.

Sama kuu 18 päeval alustab kapten Roska väljapatarei nr. 5 formeerimist, leitnant Leets'i, Kuusik'u, Luha I ja lipnik Suurthal'i kaasabil ning 26. detsembril sõidab patarei välja II diviisi ülema käsutusse, kus 14. veebruaril 1919 a. üle läheb II suurtükiväe polgu koosseisu. Selle patarei tegevusse astumine rühmade kaupa jaanuari kuu algul 1919 a. Karki all (kapten Roska) ja Kärstna all (leitnant Leets) oli pöördepunktis sõjategevuses Lõuna-Eestis: sellest ajast peale hakkab seni eduga pealetungiv vaenlane meie jalgväe surve all Viljandimaalt taganema, milleks mõjuvalt kaasa aitab väljapatarei nr. 5 ennastsalgav tegevus.

Patareide varustus oli äärmiselt puudulik, näit. oli patareides nr. 2 ja nr. 3 liinile väljasõidul ainult kaks telefoni aparati ja 1½ versta kaabelt; varustus oli vana, sageli poollangunenud. Ka materjalosaga pole lugu parem: väljapatarei nr. 2 sõidab liinile kolme vana 1895 a. süst. suurtükiga ja ühe 1902 a. süst., kuid viimasel puudub isegi panoraam; väljapatarei nr. 3,

I diviisi suurtükivägi vabadussõjas.

5. raske kaugelaske patarei positsioon Komarovka küla juures 1919 a.

kelle formeerimine 8 tunni jooksul sündis, sai Rakveres sakslastelt kaks 77 mm „Feldkanone 16“, kuid niihästi ohvitseridele, kui ka sõduritele oli see suurtükk täiesti võõras, millega kohe lahingusse mindi. Meeste arv on ka alguses väga väikene: 1. detsembril 1918a. on polgu koosseisus 22 ohvitseri, arsti ja ametnikku, rahvaväelasi aga ainult — 68 meest!

II kindluse raske suurtükiväe divisjoni moodustamist alustati ametlikult 4. veebruaril 1919 a. Raske piiramissuurtükiväe divisjoni nime all al.-kapten G. Vesteli poolt, lipnik Orro, Dr. Lindpere ja sv. amet. Moks'i ja Rank'i kaasabil, kuid juba varem 4. jaanuaril 1919 a. oli lipnik Borkmann, lipnik Aron'i ja junker Stunde kaasabil, asunud iseseisva raske batarei II rühma moodustamisele (I rühm asus Tallinnas), mis-sugune 14. jaanuaril 1919 a. ühes Tallinna Kaitsepataljoniga Lõuna väerinnale väljasõitis, kusjuures liikumise abinõud ja väljakõök alles vaenlaselt sõjasaagina saadi, hobused aga — Tartu sissesõiduhoovidest rekvireeriti. Sama rühm kaotas lahingus Reola mõisa all 16. jaanuaril ühe suurtüki, mille tagasivõtmise järele rühm 28. jaanuaril Narva väerinnale sai saadetud, kuhu 30. jaanuaril ka I rühm jõudis; samal päeval nimetati patarei ümber raske piiramissuurtükiväe divisjoni 3. patareiks.

1. veebruaril 1919 a. jõudis Narva ka sama divisjoni 1. patarei al.-kapten Mühlverk'i juhatusel ja 21. veebruaril — 2. patarei leitnant Rasumov'i juhatusel, kellele abiks oli määratud lipnik Mägi.

11. veebruaril sai divisjon ümbernimetatud II kindluse raskesuurtükiväe divisjoniks.

8. aprilliks lõpetas lipnik Aron divisjoni 4. patarei moodustamise ja 26. aprillil jõudis väerinnale 5. patarei al.-kapten Kangro juhatusel, kellele abiks oli määratud lipnik Rebane. Lipnik Mägi poolt moodustatud 6. patarei jõudis väerinnale 22. juunil 1919 a.

Ka siin korduvad patareide moodustamisel samad nähtused: esimestel rasketel patareidel tuli väerinnale

välja sõita väga puuduliku varustusega ning tegutseda täiesti tundmata materjalosaga, isegi ilma lasketabelitota (näit. 47" ingl. suurtükid).

Sõja lõpu poole said moodustatud veel sama divisjoni 7., 8. ja 9. patareid, kuid lahingutest nemad osa võtta ei jõudnud.

Narva jõe läänepoolisel kaldal, Soome lahe lõunakaldalt kuni Kriushi küalani, peidetult metsades, lagendikkudel, soodes ja rabades, kaugel üksteisest ja juhatuselt, alalise laskemoona puuduse all kannatades, võitlesid meie suurtükimehed samasuguse ülekaalulise vaenlase vastu, nagu seda ennastsalgavalt meie jalgvägi tegi; pealegi oli vaenlase suurtükivägi rikkalikult laskemoonaga varustatud, ja ei imestanud keegi, kui näit. üks meie, vanade vene 1877 a. suurtükidega varustatud patarei kuudekaupa edukalt 2—3 vaenlase 1909-10 a. kiirlaske suurt. ja haubitsatega varustatud patareide vastu võitles.

Kui 14. mail 1919 a. Põhja korpus, kelle pealetungi I diviisi suurtükivägi laialdase demonstratsiooni toetanud oli, üle Jamburi edasitungis, järgnesid kerged ja rasked patareid meie jalgväele, kes Luuga jõe ääres kaitsejoonele asus.

18. juunil sõidab väljapatarei nr. 1 ühes I-se jalgväe polgu osadega Lõuna väerinnale, kus tema edukalt Landesvehri purustamisest osa võtab. Peale 3. juuli vaherahu jõuab patarei jälle tagasi Narva väerinnale.

Siin aga tuleb meie suurtükiväel, kes ennast ka kindlustanud on, juba augusti kuu algul toetada meie jalgväe, kes löödud põhja armee kannul tormavat punaväe Luuga jõe jonele külmavereliselt kinni naelutab. Nii kestavad lahingud edasi kuni oktoobri kuu alguni.

11. oktoobri hommikul avavad meie patareid ja üksikud ettesaadetud suurtükid I diviisi suurtükiväe ülema poolt väljatootatud tulekava järele marulise ettevalmistustule Jamburi linna ning ümbruskonna peale, mida ärakasutades kindral Judenitsh'i jalgvägi,

I diviisi suurtükivägi vabadussõjas.

Lennukite vastu võitlemise rühm tegevuses.

tankide soomusautode ning lennukite toetusel, Jamburi linna valdab ning löödud punaväge Petrogradi väravate ette pühib. Pealetungimisest võtavad, peale meie laevastiku, vasakul tiival osa meie skouidid, Ingeri polk ja 4. polk; viimaseid kahte toetab väljapatarei nr. 1. Kui see operatsioon kokkuvariseb, taganeb võideldes ka meie väljapatarei nr. 1, kusjuures 15. novembril peaaegu ümberpiiratult üle Habolovo järve taganedes, ühe suurtüki, missugune õhukesest jääst läbi vajub, ning vangina ühe reamehe kaotab.

Suure ägedusega ning üleolevate jõududega tungib vaenlane meie vägedele kallale, ilma et sellel tagajärgi oleks, kuni viimaks temal korda läheb 22. novembril meie paremat tülba Jamburi raudtee ääres kaitsvast end. Põhja korpuse väeosast läbi tungida, mille tagajärjel meie väed Sala-Dubrovka-Annenskaja külade joonele taganevad.

Järgmisel päeval tungib vaenlane veel suurema ägedusega rohkearvulise suurtükiväe toetusel peale, ning õhtul läheb temal korda meie 8. polgu rindest põhja pool Dubrovka küla läbi murda, mille tagajärjel meie jalgvägi samast külast taganeb; ka patareid saavad käsu Narva alla taganemiseks, mida ka end. Põhja armee patareid teevad; kuid väljapatarei nr. 3 saadab osa mehi enda kaitseks ette ahelikku ja avab ühes 3. raske patareiga marulise tule Dubrovka külasse tunginud vaenlase pihta (näit. lasi väljapatarei nr. 3 21 minuti jooksul välja 630 pauku!), mille tagajärjel vaenlane seda ähvardavat läbimurret ei saanud otsus-

tavalt ära kasutada ja meie 9. polgu osadel korda läks, vastupanekut leidmata, uuesti küllasse asuda.

Samal õhtul keel 21 avaldas Viru väeriina ülem, kindral Tõnisson telefoni teel oma tänu I diviisi suurtükiväele „julge ja otsustava tegevuse eest, mille tõttu seisukord päästetud sai.“

Kuni Vabadussõja lõpupäevaini võitles I diviisi suurtükivägi raugemata visadusega vaenlase suure ülekaalu vastu, oma võimiste piirides jalgväele teed tasandades ja tulekaitset pakkudes.

1. juunil 1920 a. saab II K. R. S. divisjon ümbermoodustatud kindluse suurtükiväe I grupiks, missugune osa hiljem I suurtükiväe polgu koosseisu üle läheb.

15. märtil 1924 a. saab I suurtükiväe rügement ümbermoodustatud I diviisi suurtükiväeks ning selle ülemaks määratud major G. Leets.

Vabadussõjas on I diviisi suurtükiväe ohvitseridest haavata saanud: major G. Leets 28. novembril 1918 a. Narva all, püssikuulidega jalga ja käesse, ning lipnik A. Pääsuke 20. novembril 1919 a. Luuga jõe ääres Aleksandrovskaja Gorka juures püssikuuliga jalga.

Vabadusristid said tegevuse eest I diviisi suurtükiväes: I liigi 2. järk teenuste eest — kolonel-leitnant H. Kauler ja kapten G. Vestel; I liigi 3. järk teenuste eest — kaptenid P. Borkmann, G. Rasumov ja A. Kangro; II liigi 3. järk vahvuse eest — kaptenid O. Palu, J. Tõnisson, H. Laretei, A. Rattiste ja G. Leets.

H. Stunde.

Mõned mõtted vastuvõtmise katsete kohta meie Kindralstaabi kursustele 1925 aastal.

Sõjainistri ksk. 15. aug. 1924 a. (V. „Sõdur“ nr. 35-36 — 29. aug. 24.) on avaldatud reeglid ohvitseride vastuvõtmise kohta meie Kindralstaabi kursustele järgneval aastal. Sel puhul pole vast huvituseta vaadelda neid tingimusi pisut lähemalt ja võrrelda neid vastavate määrustega lääne riikes. Mul on praegu käepärast „Määrused sisseastumise kohta Prantsuse Kõrgemas Sõjakooli“, Pariisis 1924 a. Need „Määrused“ ilmuvad igal aastal; ka 1925 aasta kohta on nad juba olemas, kuid pole kahjuks meil veel mitte kätte saadud. Põhimõtetest on ta aga eelmisele aastale sarnane.

Katsed, mis meil kavatsetakse 1925 aasta kevadel korraldada, võiks jagada nelja liiki:

- I. Keeled.
- II. Üldained.
- III. Sõjateaduslised ained.
- IV. Praktilised katsed.

1. Keeled.

Keeltes on meil nõudmised suuremad kui Prantsusmaal, mis muidugi tingitud meie erilise seisukorrast, kui väikerahvas. Nõutakse nimelt k a h t võõraskeelt: vene ja üks Lääne-Euroopa keeltest (saksa, prantsuse, inglise), seal aga kõigest üks — saksa- või ingliskeel. Tuleb kõigiti tervitada meil katset ka oma emakeeles, mis mujal puudub. Tunname veel liig vähe oma kodukeelt; räägime küll, kuid vigaselt ja kirjutame veel vigasemalt. Ja mida ei tunta, selle vastu puudub ka huvi ja armastus. Armastus ja lugupidamine oma keele vastu on aga ühtlasi ka armastus oma isamaa vastu. Seda tuleb meeletuda iga silmapilk, eriti meie sõjaväelastel!

2. Üldteadused.

Meil:	Prantsusmaal.
Poliitiline maadeteadus.	Kodumaa ja üldgeograafia — poliitiline, füüsiline ja majandusline.
	Üldkultuur: (culture générale)
Poliitiline ajalugu.	a) Uusajalugu, alates Prantsuse revolutsiooniga;
Matemaatika.	b) Õigusteadus — oma riigi konstitutsioon alates 1791 a.
	c) Rahvusvaheline õigus.
Füüsika (elektter ja mehaanika).	d) Majandusteadus.
Morse tähestiku teadmine.	Elektri side tundmine.

Võrdlustabelist on näha, et mitmedki ained nii meil kui Prantsusmaal, on ühised. Siiski on ka suuri lahkuminekuid. Meil puuduvad katsetelt täiesti õigus- ja majandusteaduslikud ained ja seda vististi põhjendatult. Need teadusharud kuuluvad raskemate hulka sotsiaalteaduste vallas ja nõuavad põhjalikku käsitust tublide õpejõudude poolt. Ainult siis on neist kasu! Sellepärast ongi nad üles võetud meil kursuste esimese aasta õppekavasse ja välja jäetud — sisseastumiskatsetel. Aega kursustel nende läbivõtmiseks on, sest teatavasti kestab õpetöö meie kursustel kolm aastat, kuna Pariisi Kõrgemas Sõjakoolis ainult kaks.

Mis puutub matemaatilistesse ainetesse siis on läänes nad kindralstaabi ohvitseri ettevalmistusel nihkunud tahaplaanile — sotsiaalteaduste kasuks. Seda vaadet tuleb pooldada meilgi — vähemalt tulevikus.

Sõda on eeskätt sotsiaalne nähtus, eriti praegusaja modernisõda. Võit või kaotus peitub eeskätt seltskonna rahva hingeelu konstruktsioonis, neis vaimlistes ja materjaalsetes väärtustes, mis suudab luua rahva loov intelligents. Sellepärast peabki juht tundma oma rahva loova intelligenti võimeid tema tervikus.

Matemaatilised teadusharud seisavad aga kõigest sellest hoopis kaugel. Sellele äratundmisele on jõutud läänes ja selle tagajärg on — nende ainete puudumine katsetel. Kuid meie oleme siingi pisut erilises seisukorras — vähemalt ajutiselt. On üldiselt teada meie ohvitseride mitmekesine üldharidusline ettevalmistus, mis Kindralstaabi kursustele sisseastumisel tuleb tahes või tahtmata nivelleerida. Tuleb luua ühine alus — nii umbes meie praeguse keskkooli kursuse ulatusel ja siin ei või matemaatika mõne temale lähedase kõrvalainega mitte puududa. Sellepärast, senikaua, kuni meie oma kaitsevæes pole jõudnud veel keskkooli üldhariduslike tasapinnani, peab matemaatikal jääma eluõigus ka meie kindralstaabi ohvitseri ettevalmistusel.

3. Sõjateaduslikud ained.

Siin on paralleele tõmmata raskem, sest erilised olud loovad ka palju eritingimusi. Prantsusmaal, nagu mujalgi vanemais riikes, on ilmunud kõigil aladel väga täielikud määrustikud. Nende määrustikkude tundmise järelkatsumine ongi õieti katsete eesmärk. Erialad siin on järgmised:

Meil:

- a) Ilmunud määrustikud;
- b) Sõjakunsti ajalugu;
- c) Fortifikatsioon;
- d) Sõjaväe administratsioon.

Prantsusmaal:

Jalgvägi	— 15 mitmesug. määrustikku ja määrust.
Ratsavägi	— 4 „ „ „ „
Suurtükivägi	— 9 „ „ „ „
Insenerivägi	— 5 „ „ „ „
Lennuvägi	— 5 „ „ „ „
Sõjaajalugu	— (ainult kirjalikult).

Nagu näha, on ained enam-vähem meie omadele vastavad. Üksikute ainete ulatuse kohta on muidugi raske midagi ütelda. Loomulik on, et see paljudes küsimustes on rohkem detailiseeritud, kui meil. Jalgväelane peab seal, näiteks, tundma väga täpselt suurtükiväesajandust jne. Kuid seal ei sünnita see erilisi raskusi sel lihtsal põhjusel, et kõigi väeliikide eriomadused ja vastastikune koostöö omavahel igal aastal vastavates õppelaagrites praktiliselt läbi võetakse — asi, millest meie oludes ainult unistada võib. Ses suhtes tuleb kõigiti tervitada uudist, mis seni puudus, nimelt — et Kindralstaabi kursustele sisseastunud ohvitserid komandeeritakse, kuni sügisese klassitöö alguseni vastavatesse eri väeliikesse praktilistele töödele. Seda komandeerimist võtku igaüks tõsiselt! Siin on võimalus ruttu ja põhjalikult tutvuneda paljude küsimustega, mis pärast klassi tahvli joonistuse järgi, kui mitte just arusaamatuks, siis vähemalt tumedaks jääks.

Sõjaajaloo programm on Pariisi Kõrgemas Sõjakoolis sisseastumiskatsetel tuntuvalt kitsam, kui meil. Nähtavasti on prantslased siiski rohkem moderninimesed, kui meie, sest nad ei hakka mitte iga nähtuse seletust kohe Persia või Greeka refereerimisega, vaid nende sõjaajalugu (vähemalt katsetel) algab ainult — XVII aastasajaga; lõpp — Mandshuuria lahingutega. Kuid viimasega ei lepita. „La France Militaire“ is“

6. sept. 1924 a. kirjutatakse, et tuleks asuda sõjakoolides ka uuemate sõdade uurimisele (Balkani sõda, Ilmasõda jne.). Autor tähendab: „Ärgem unustagem, et just selle asjaolu unustamine on meil kallilt maksuma läinud ilmasõja alguspäivil.“

Katse taktikas on neil ainult kirjalik — vastava taktilise ülesande lahendamine, kus katsealustel tuleb töötada alluvatena diviisi ülemale: kui diviisi suurtükiväe ülem, kui diviisi jalgväe ülem jne. Ka meilgi on nüüd katse taktikas ainult kirjalik, mis täitsa õige, sest on mõteta korraldada katseid ühes aines kaheksaks.

4. Praktilised katsed:

Meil: Prantsusmaal:

a) Tervisline katse;	a) Ratsasõit;
b) Ratsasõit;	b) Topograafiliste kaartide lugemine;
c) Topograafiliste kaartide lugemine;	c) Elektriside tundmine ja praktiline kasutamine.
d) Morse tähestiku tundmine.	

Nagu näeme, puudub Pariisi Kõrgemas Sõjakoolis tervisline katse, mis meil avaldub nõudmises, „lennumasinal kartmata kaasa lennata“. Nähtavasti on lennuk Prantsusmaal juba niivõrd igapäevane asi, et selle „katse“ iga ohvitser juba enamalt on sooritanud. Meie olud nõuavad aga veel erilist „katset“, sel alal, sest Kindralstaabi kursustel tuleb kuulajal läbi teha peale muu veel väga tõsine lennukursus.

Niipalju neist üldistest raamidest, millesse surutud katsed meil ja Prantsusmaal. Nagu näeme, on nõudmised katsetel meilgi niivõrd tõsised ja mitmekülgsed küllalt, et nende rahuloldaval täitmisel võiks kõneleda meie tulevase kindralstaabi ohvitseri põhjalikust ettevalmistusest selleks tööks, mis tal algab kursustel. Igatahes ei nõuta mujal maailmas noorelt väejuhilt ka mitte jumal teab mis, vaid püütakse eesmärgile jõuda pärastise töö süstematiseerimisega ja töömetoodide parandamisega ja arendamisega.

Nüüd oleks huvitav valgustada mõne sõnaga veel küsimuse sisulist, põhimõttelist külge niivõrd, kui see väljendub neis üldistes märkustes ja nõuetes, mis tehtud selle või teise katse puhul.

Nende kommentaariate lühike sisu nii meil kui Prantsusmaal oleks järgmine: katsetel töö olgu iseseisva mõtlemise viil; kõrgemal lihtsast faktide loetlusest peab katsealune suutma välja koorida ahtuse põhjide e, teda valgustades oluliste andmetega, väljendades oma mõtteid sealjuures lühidalt ja selgelt. Ühe sõnaga: katsealune peab mõt-

lema ja mitte ainult mäletama seda, mis teised enne teda on mõelnud.

Prantsuse sõjaväe autoriteetid kriipsutavad eriti alla üldkultuuri (üldine ajalugu, õigusteatus, majandusteatus) tundmise ja uurimise tähtsust sõjaväes.

Nii kirjutab „La France Militaire“ oma 6. ja 16. septembri numbrites:

„Ohvitser, kes tahab modern elu ja praegusaja sõja tingimustes hästi täita oma ülesannet, kui riigi kodanik ja sõjaväelane, ei tohi enam rahulduda ainult puhtsõjaväeliste küsimuste uurimisega.“

Kui spetsialist oma erialal, peab ta seda olema enam, kui kunagi varemalt, sest tehnika on arenenud ka sõjaväes rohkem kui kusagil mujal. Kuid ühtlasi on tarvilik, et ohvitser areneks ka „universaal inimeseks“, kes võimas rutuliselt lahendama seda või teist majanduslist, poliitilist, või sotsiaalset küsimust, mis otse või kaudselt on seotud riigikaitsega. Sellepärast olgu kõrgema ohvitseri ettevalmistuse aluseks mitte ainult puhtsõjateaduslikud uurimused, vaid teda arendatagu ka majandusliste, ajalooliste ja sotsiaalsete teaduste tundmises.

Teatava määranani on ülaltoodud vaated veel alles uudised. Käesoleva aastasaja algul olid alles õieti haruldased need ohvitserid, kellel oli korda läinud, arendades omi teadmisi sõjaasjanduses, omandada ühtlasi ka põhjalikke teadmisi majanduslistes, ajaloolistes ja sotsiaalsetes küsimustes. Viimastele tehti koguni etteheiteid, nagu killustaksid nad oma tähelepanu. Nii leidis üks „sarnastest ohvitseridest“ oma sisseastumisel Kõrgemas Sõjakooli oma paberitel järgmise märkuse:

„Eeskujulik ohvitser, kuid tuleb täielikult hukka mõista asjaolu, et ta tegemist teeb küsimustega, mis ei vasta ei tema aastatele ega elukutsesele.“ See mees oli leitnant Serrigny, kelle sotsiaalteaduslikkude uurimuste kohta käis ülaltoodud märkus.

Kuid praegusele kindral Serrigny'le on see töö end tasunud rikkalikult. Juhtides Kõrgema riigikaitse nõukogu sekretariaati, on tal oma mitmekesiste teadmiste tagajärjel võimalik olnud tungida kõige mitmekesisematesse probleemidesse ja neid arutada sarnase kompetentsusega, mis imestama sunnib isegi tema kaastöölisi tsiviilistikutest.“

Ülaltoodud mõtted olgu väikeseks julgustuseks neile headele algatustele, mis meilgi tehtud selles sihis, kuid ühtlasi kergeks hoiatuseks nendele salakavalatele häältele, kes „tasahiljakesi“ püüavad maksuma panna sel alal ennesõjaaegset olukorda, kopeerides seda müüdi sealt, kust nad seda ise on õppinud.

A. Traksmann.

Tulepildujad ja nende taktiline tarvitamine.

a) Ajalooline ülevaade.

Kergesti tuldvõtvate vedelikkuude tarvitamine lähedamaa võitluses on pärit juba vanast ajast. Põlev tõrv ja keema aetud õli kujutasid enesest kord häid tagajärgi andvaid võitlusabinõusid, mille tarvitamist suure osavusega käsitasid sissepiiratud kindluste kaitsjad.

Sakslased olid need, kes selle muistse võitlusabinõu uuesti ellu kutsusid. Juba enne ilmasõda olid mitmed Saksa kindralstaabi ohvitserid mõtteid avaldanud võimaluste kohta, põlemasüüdatud vedelikku joana teatud maa peale lasta. Nii jutustatakse veel tänapäev

Saksa sõjaväelistes ringkondades juhtumisest, mis tulepildujate loomise ideele aluseks sai.

Peeti keiserlikke manöövreid ühe kindluse lähedas naabruses. Vaenlane oli pealetungiva alanud, et üht osa kindlustatud kohast, mille läheduses manöövrite juhataja oma staabiga asus, tormijooksuga ära võtta. Nooremleitnant, kelle ülesandeks oli selle kindlustatud koha kaitsemine, leidis ühest blindaashist tule-tõrjujate pumba ühes voolikuga. Pumba tegevusse pannes ning vee juga pealetungiva vaenlase peale juhtides, sundis ta viimase põgenema. Ülaltoodud juhtumine löi suuri laineid Saksa sõjaväelistes ringkondades.

Vabadusristi kavalerid.

Kolonel-leitnant H. Kauler.
Vabaduse Risti I liigi 2. järgu kavaler.

Major Georg Leets.
Vabaduse Risti I liigi 3. järgu ja II liigi 3. järgu kavaler.

Hugo Kauler sündis 2. oktoobril 1893 a. Pärit Veinjärve vallast, Järva maakonnast. Üldise hariduse saanud Tallinna Peetri reaalkoolis ja Peterburi mäe-instituudis. 1914 a. kui ilmasõda lahti puhkes, astus Kauler vabatahtliselt Mihaili suurtükiväe kooli, mille 1915 a. juulis 1-ses järgus lõpetas. Võttis 42. mortiiiri suurtükiväe divisjonis võitlustest sakslaste vastu vanema ohvitserina ja patarei ülemana osa. 1917 a. augustis sai lahingus Hohenheile mõisa juures raske kahuri mürski läbi põrutada. 1918 a. jaanuaris tuli Vene väest 1. Eesti suurtükiväe brigaadi üle, kus esiteks 2. patarei ülemana ja pärast Saksa okupatsiooni ajal brigaadi ülema kt. teenis. Sama aasta aprillis ülendati Kauler kapteniks. Varsti peale selle tuli temal sõjapäteenistusest demobilisatsiooni puhul lahkuda.

1918 a. 15. novembril hakkas Kauler suurtükiväelasi koguma ja 1. suurtükiväe rügementi vormeerima, mille ülemaks ta 21. novembril nimetati. Peale selle kui suurem osa rügemendi patareisid vormeeritud sai, sõitis Kauler rügemendi staabiga Viru väerinnale, kus kuni Vabadussõja lõpuni rügemendi juhatas.

1919 a. 29. detsembril ülendati Kauler eriti kiiduväärt teenistuse eest alam-polkovnikuks.

1923 a. lõpetas ta kindralstaabi kursused. 15. märtsil 1924 a. määrati Kauler ranna-õhu- ja sisekaitse staabi ülemaks, missugusel kohal tema ka praegu teenib.

Peale I liigi 2. järgu Vabaduse risti on kolonel-leitnant Kauleril veel Vene Anna ordu 4. ja 3. järgu ja Stanislause 3. järgu aumärgid ühes lintidega ja mõõkadega, ning 4. järgu Georgi rist.

Georg Leets sündis 8. aug. 1896 a. Pärnu linnas. Üldise hariduse saanud Pärnu gümnaasiumis ja Peterburi XII gümnaasiumis, mille hõbeaurahaga lõpetanud, ja sõjaväelise — Pavlovski sõjakoolis. Ilmasõjast osavõtnud alates 12. juunist 1916 — 7. suurtükiväe brigaadis. Ilmasõjas kaks korda haavatud. Vene teenistuse eest saanud aukraadid: n.-leitnant 1. okt. 1916 ja leitnant 1. juulist 1917. 1917 a. lõpetas gaasi kursused Kamenetsk-Podolskis. Lahkus Vene sõjaväest 3. jaan. 1918 ja tuli Eestisse, kus astus 2. jalgväe rügemendi (Viljandis). Seal Saksa okupatsioonivõimude poolt „demobiliseeritud“ 17. märtsil 1918.

21. nov. 1918 astus 1. Suurtükiväe rügemendi, kust 25. nov. komandeeriti Narva väerinnale. Seal 28. nov. 1918 haavatud pussikuulidega pahemasse käesse ja jalga, kuid jäi riviisse. Detsembris 1918 määratud noorema ohvitserina kapten Roska patareisse (1. Suurtükiv. rügem. 5. patarei. hiljem välja-patarei № 17), kellega 14. veebr. 1919 a. läks üle II Suurtükiv. rügemendi. Nimetatud patareiga dets. kuu lõpust 1918 a. alates lõuna väerinnal. 17. märtsil 1919 II Suurtükiv. rüg. 3. patarei ülem (välja-patarei № 9). 25. augustist 1919 kuni sõja lõpuni grupi ülem Irboska rindel. Juuni kuus 1919 ülendati G. Leets alam-kapteniks ja mai kuus 1920 Vabadussõjas ülesnäidatud vahvuse eest — kapteniks. 1. juulil 1920 kuni 15. märtsini 1924 — II Suurtükiv. rügem. ülema abi. 1923 a. lõpetas Alaliväe Ohvitseride kursuste suurtükiväe klassi ja 1924 a. — Kõrgemate sõjaväelaste informatsiooni kursused.

Praegu I diviisi suurtükiväe ülem.

Peale Vabaduse Risti I liigi 3. järgu ja II liigi 3. järgu on major Leetsil veel Vene Stanislause 3. j. ja Anna 3. j. aumärgid mõõkadega ning Georgi 4. järgu rist loorberiga.

Vabadusristi kavalerid.

Reserv-kapten Georg Vestel.
Vabaduse Risti I liigi 3. järgu kavaler.

Reserv kapten Georg Vestel sündis Tartu maak., Saadjärve vallas 30. oktoobril 1882 a. Hariduse saanud Tartu reaalkoolis ja Riia politehnikumis, mille lõpetas kaubandustead. kandidaadina. Sõjaväe teenistusse astus I j. vabatahtlikuna 1. sept. 1904 a. Düünajõesuu kindluse suurtükiväkke, kus lipnikuks ülendati 27. okt. 1905 a. ja sama väeosa 3. roodu nooremaks ohvitseriks nimetati. 14. dets. 1905 a. sai ta tagavara väkke lastud. Reservist võeti uuesti sõjaväe teenistusse mobilisatsiooni puhul 19. juulil 1914 a. ja määrati Peterburi sõjaväe ringkonna suurtükiväe valitsusse, kust 18. okt. 1914 a. Peterburi kindluse suurtükiväkke määrati ja Põhja väerinnale saadeti 24. apr. 1916 a. määrati 13. välja-raskesuurtükiväe brigaadi ja nimetati 3. divisjoni adjutantiks. Ülendud alam-leitnantiks 5. aug. 1916 a.; leitnantiks — 12. sept. 1916 a. ja staabi-kapteniks — 19. apr. 1917 a. 8. nov. 1917 a. saadeti Vestel Eesti sõjaväelaste täidesaatvasse komiteesse ja sealt valiti Eesti sõjaväelaste ülemkomiteesse. Teenistusest vabastatud ja reservi arvatud 24. veebr. 1918 a.

11. dets. 1918 a. astus G. Vestel teenistusse Eesti sõjaväkke ja määrati kindluse raskesuurtükiväe divisjoni adjutantiks. 24. jaan. 1919 a. nimetati kindluse raske-suurtükiväe 2. divisjoni ülemaks, mil ta divisjoni moodustamist algas. 25. okt. 1919 a. ülendati kiiduväärt teenistuse eest kapteniks, vanusega 4. juulist 1919 a.

22. märtsil 1920 a. vabastati kapten Vestel sõjaväe teenistusest ja arvati reservi.

Vabadussõjas ülesnäidatud teenete eest annetati temale I liigi 3. järgu Vabaduse rist, tasuta maa normaaltalu suuruses ja 150.000 marka autasu.

Peale selle on kapten Vestelil veel Vene Anna ordu II ja III järgu aumärgid mөөkade ja lindiga, ning Stanislause II ja III järgu ordenid.

Kapten Paul Borkmann.
Vabaduse Risti I liigi 3. järgu kavaler.

Paul Borkmann sündis 3. aprillil (v. k.) 1891 a. Vana-Kuuste vallas, Tartumaal. Üldhariduse sai Tartu reaalkoolis, mille kuus klassi lõpetas ja Riia Politehnikumis kaubandusteaduse jaoskonnas, kust 28. juulil 1914 a. vabatahtlikult sõjaväkke astus. 15. apr. 1915 a. andis ära kindluse suurtükiväe lipniku eksami. 12. mail 1915 a. sai esimese ohvitseri aukraadi ja teenis 1. Kroonlinna Kindluse Suurtükiväe polgus noorema ja pärast vanema ohvitserina kuni 28. märtsini 1918 a.; mis ajal Vene sõjaväest vabastud sai ja kodumaale pääsis.

Oli 1916 aastal komandeeritud 2. Piiramise Suurtükiväe brigaadi ja võttis osa Vene-Saksa sõjast Põhja väerinnal Jakobstadi alevi raioonis.

Vabadussõja algul astus teenistusse 28. nov. 1918 a. Kindluse raske suurtükiväe divisjoni, kus määrati patarei ülemaks ja 31. jaanuaril 1919 a. viidi üle 2. Kindluse raske suurtükiväe divisjoni, missuguses divisjonis 14. jaanuarist 1919 a. kuni Vabadussõja lõpuni patarei ülemana sõjategevusest Lõuna ja Narva väerindadel osa võttis.

1. juunist 1920 a. nimetati Kindluse suurtükiväe divisjoni 1. grupi ülemaks. Oli 15. novembrist 1921 a. kuni 19. septembrini 1922 a. 1. suurtükiväe polgu ülema k. t.

15. märtsist 1924 a. nimetati 1. diviisi suurtükiväe 2. grupi ülemaks. 1924 aastal lõpetas alalisväe ohvitseride kursused.

Peale Vabaduse Risti I liigi 3. järgu on kapten P. Borkmannil tasuta maa normaaltalu suuruses ja Vene sõjaväe teenistusest Stanislause 3. järgu hõbe auraha Stanislause lindiga „Hoolsuse eest“ ja Anna ordu 4. järgu aumärk pealkirjaga „Vahvuse eest“.

Tagajärjed on meile teada. 1915 a. 26. veebruaril tegid sakslased Malancourt'i metsa juures tulepildujatega esimest katsset, üht prantslaste kaevikut põleva vedelikuga ütlejutades.

b) Tulepildujate kirjeldus.

Tulepildujate tarvitamise tingimuste uurimine mitmesugustes lahingu olukordades, juhtis asjatundjaid tegutsema sel alal kahes üheteisest lahkuminevas suunas.

Ühest küljest nõudis lahingu olukord suurema hulga põleva vedeliku mahutusega ning suurema „laskekaugusega“ tulepildujaid, missugused, olles paigutatud eesliinile, annaks võimaluse tulistada vaenlase eesliini kaevikuid. Ühtlasi pidi nende ülesanne olema kaasa aidata pealetungi ettevalmistamist ning kaitsetöke loomist. Selle eesmärgi saavutamiseks loodi raske tulepilduja.

Teisest küljest oli tarvilik kergetüübilise kantava tulepilduja konstrueerimine, mida oleks võimalik olnud jalgväljel igas lahinguolukorras kaasas kanda. See viimane tulepilduja tüüp huvitab meid eriliselt.

Mõlemate tulepildujate (raske ja kerge) tegevus ja ehitus on üheteisele väga sarnased.

Kergesti põlemasüttiv vedelik on mahutatud metallist reservuaari, millest ta teras pudelis oleva surutud õhuga seltsis joana välja paisatakse. Pudel ja reservuaar on üksteisega regulaatori abil ühendud. Regulaatori ülesanne on ühetasase õhusurumise alalhoidmine reservuaaris. Õhu surumise tagajärjel pressitakse vedelik reservuaarist voolikusse, kust ta viimase metallotsa kaudu joana sihtpunkti välja voolab.

Kantav tulepilduja peab võimaldama temaga tegutsemist kogu lahingu kestvusel, s. t. alates esimesest vaenlase kokkupuutumise momendist ja ka pärast lahingut, kui olukord seda nõuab. See võimalus saavutatakse tulepildujale manöövreerimise kraani juurehitamisega.

Tulepilduja Nr. 3-bis on 30 klgr. raske, seega paras ühele mehele kandmiseks. Tema reservuaari mahutus on 15 liitrit. Õhu surve võrdub 150 klgr. Voolik on kummist ja lõpeb metallist otsaga, mis varustatud ülaltähendatud manöövreerimise kraaniga. Manöövreerimise kraan võimaldab tulepildurile vedeliku väljavoolamist reguleerida. Kraani sulgumine sünnib automaatselt, mis niihästi tulepildurit ennast, kui ka ta naabreid õnnetuste eest kaitseb.

Vedeliku süütamine sünnib tema vooliku metallotsast väljavoolamise momendil — sinna asetatud süüteraketi abil. Raketi süütamine sünnib aga lihtsa süütepaberi abil (nagu harilikude tikutooside juureski). Süütepaber on ühenduses nõõrikeseaga. Nõõri järsul tõmbel tekib hõõrumine süütepaberi ja nõõri vahel, mille tagajärjel süütepaber põlema lööb ning leegi raketi kaudu vedelikule edasi annab. Raket kaalub 29 grammi ning tema põlemise kestvus on 2 minutit.

Teoreetiliselt on tulepilduja Nr. 3-bis laskete arv õige suur. Praktiliselt on aga see arv ararippuv kahest tingimusest, nimelt laske kestvusest ja laskekaugusest. Katsed näitavad, et kui iga laske kestvust arvata 1 sekundi peale, võib sellest tulepildujast teha 29 lasku, kusjuures laskekaugus oleks 25 mtr.

Vaatamata kõige nende omaduste peale, näitavad sõja kogemused, et sel tüübil veel palju negatiivseid külgi on, mis kõrvaldamist nõuavad. Kõigepealt oli ta raskevõitu ühele inimesele kandmiseks, niisama ei kaitsetud ka manöövreerimise kraan tulepildurit täielikult õnnetuste eest.

Asuti selle tüübilise tulepilduja puuduste kõrvaldamisele.

Tagajärjeks oli kahe uuetüübilise tulepilduja konstrueerimine, nimelt tulepildujad P3 ja P4.

Tulepilduja P3 kaalub 24 klgr. Manöövreerimise kraan on sarnaselt ehitatud, et ta tulepildurit täiesti hädaohu eest kaitseb. Laskete arv, nende kestvuse juures à 1 sekund, on 25. Laskekaugus 25—28 mtr.

Tulepilduja P4 vastab oma ehituse poolest täielikult P3 tüübile. Ainuke vahe on nende raskuses ja laskete arvus. P4 tüübiline tulepilduja kaalub ainult 19 klgr., kuna ta laskete arv on sellejuures umbes 20. See oleks praeguseaja kõige moodsam tulepilduja tüüp.

Tulepildujate täitmiseks kergesti süttiva vedelikuga tarvitatakse vaigu destilleerimise läbi saadud n. n. kerget kivisõe õli.

c. Tulepildurüksuste organisatsioon.

Nii raskel, kui ka kergel tulepildujal on omad taktilised eriülesanded. Rasketüübilised tulepildujad on rohkem kaitse iseloomuga, kuna kergetüübilised, olles jalgväe saatjateks lahingus, peavad kõigiti kaasa aitama lahingu arenemiskäigule. Sellest järgneb, et vastavalt tulepilduja tüübile peab ka tema meeskond ettevalmistatud olema. Rasketüübiliste tulepildujatega ümberkäimiseks võetakse meeskond (eriteadlastest koosnev) *insozorivao osadest*, kuna kergetüübiliste tulepildujate meeskond jalgväe osades välja õpetatakse.

Muidugi on raske eriteadlasi ette valmistada igas jalgväe kompanis. Vastuvõetavam on tulepildurite eraldamine gruppidesse. Sarnane organisatsioon hõlbustab juhatuse tegevust, lihtsustab tulepildujate varustamist ja korrashoidu. Grupi koosseis vastab jaole. Tegutsedes tulepildujaga, oleks ta meeskonna sõjariistadeks ainult automaatpüstolid. Peale hariliku riidevarustuse kannaks nad veel nahkkübesid.

Mis puutub tulepildujate taktilisse organisatsiooni, siis on see äärmiselt lihtne.

Kahest mehest koosseisev lüli moodustab ühe tulepilduja meeskonna. Üks neist tegutseb tulepildujaga, kuna teine, olles varustatud käsigranaatidega, kaitseja osa etendab. Lülide arv gruppides on mitmekesine. Grupi juhiks on pioneer-allohvitsner.

Grupid võib pioneer-ohvitseride juhatuse all suuremateks üksusteks kokku liita. Grupid, kui ka suuremad tulepildur-üksused komandeeritakse olukorrale vastavalt kas kompani ehk pataljoni ülemate korraldusse. Grupi juht allub siis sellele ülemusele, kelle käsutusse ta on komandeeritud.

Sarnane organisatsioon võimaldab täiesti neid ülesandeid täita, mille läbiviimine on pandud kergetüübiliste tulepildur-üksuste peale.

R. Tck.

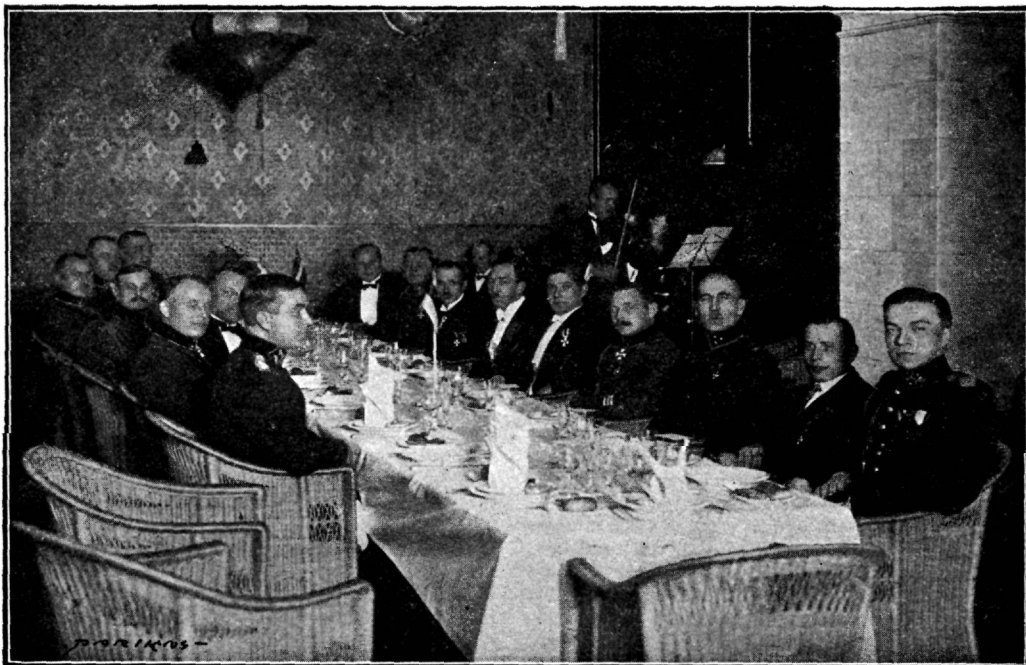

Koosviibimine Läti saadiku poolt Eestis „Karutapjate ordu“ püha puhul korraldatud dineel 11. nov. 1924.

11. nov. õhtul korraldas Läti saadik Eestis h-ra Seskis restoraan „Lindeni“ väikeses saalis koosviibimise Läti „Karutapjate ordu“ asutamise igaaastase mälestuspäeva puhul, millest osa võtma olid palutud meie sõjaväelased, kelledele see orden juba annetatud. Koosviibimisest võtsid osa peale Läti saadiku h-ra Seskis'e, saatkonna sekretäri h-ra Sieverts'i ja sõjaväe attashee kapten Tefpers'i, meie sõjaministri kt. h-ra Rõuk, välisminister h-ra Pusta, kindral-leitnant Laidoner, kindral-major Soots, kolonelid: Rink, Parts, Tallo ja Kanep, meriväe kapten Salza, major Palm ja reserv kapten Neps.

III järgu — kindral-major Heinze; kolonellid Kruus, Jonson ja Roska; kolonel-leitnandid — Unt, Schmidt, Feofanov, Luiga ja Schervel; majorid Jaakson, Triik ja Laurits; kaptenid Tief, Jürgenson, Tomson, Kuslap, Maide, Tarik, Jõgevist, Tamm, Miller, Vilipus ja Jaakson; leitnandid Ungermann, Soodla, Eisen ja noorem-leitnandid Silmann ja Podrädshik.

Kõnesid pidasid veel kindral Laidoner ja välisminister h-ra Pusta. Kõik kõned oli pühendatud mõlemate riikide lähedase koostöötamise tähtsuse allakriipsutamiseks, mis vajaduslik mõlemi riigi majanduslikeks kõvenemiseks ja julgeolekuks; tihltasi konsta-

Läti „Karutapjate ordu“ kavalerid Eesti sõjaväelased koosviibimisei Läti saadiku poolt „Karutapjate ordu“ püha puhul korraldatud dineel 11. nov. s. a.

Esimese lauakõne pidas Läti saadik hra Seskis, tõstes klaasi Eesti Riigivanema terviseks. Temale vastas meie sõjaministri kt. h-ra Rõuk, tõstes klaasi Läti Vabariigi presidendi Tshakste auks. Selle peale vastas Läti saadik, toonitades käesoleva päeva tähtsust ja luges ette kavaleride nimed, kelledele Eesti sõjaväelaste hulgast selleks päevaks Läti valitsuse poolt „Karutapjate ordu“ aumärk on annetatud: II järgu orden — kindralstaabi kindral-majorid Lill ja Larka,

teeriti kõnedes head läbisaamist ja südamlikku vahekorda mõlemi Vabariigi vahel üldse ja sõjaväelaste vahel eriti, millele ühine sõjariistade vennastus Vabadussõjas soodsa pinna on loond.

Südamlikult kestnud koosviibimine lõppes kella 1 ümber õösel ja lahkumisel viisid kõik koosviibijad kaasa kõige paremad muljed.

Läti „Karutapjate ordu“ püha kavatsetakse Eestis iga aasta pühitseda.

V. T-m.

Läti ehitab omale sõjalaevastiku.

Praegusel ajal hakatakse Lätis järjekindlalt rannakaitse kava teostama. Sel tähtsal küsimusel on oma eellugu.

1921 a. oli Rahvasteliit Läti valitsuselt järele pärinud kui suured sõjaväelised jõud on tarvilikud Läti iseseisvuse kindlustamiseks. Seda küsimust arutati

ka Läti Sõjanõukogus ning jõuti otsusele, et Läti rannakaitseks on tarvis 4 kontrmiinilaeva (miinhävitajat), veealuseid paate, 10 hüdroplaani ja 1500 miini.

Sarnane merijõudude ehituskava eelnõu esitati Rahvasteliidule, kes ka Läti valitsusele teada andis, et tal niisuguse merijõudude suuruse vastu midagit pole.

Kuid riigi eelarve ei lubanud otsekohe selle kava teostamiseks asuda. Läti parlament, järelkaaludes mere piiri kindlustamise tähtsust, andis välja mere rannakaitse seaduse.

Sõjamineisterium otsustas kõigepealt muretseda 2 veealust paati ja 2 traalerit. Ühenduses sellega paluti 1. a. konkursile need väljamaa ettevõtted, kellel oli hea kuulsus veealuste paatide ja traalerite ehitamise alal. Pakkumised tulid Prantsusmaalt, Inglismaalt, Ameerikast, Itaaliast ja teistest riikidest. Konkursi tähtaeg lõppes 10. aprillil. Sissetulnud pakkumiste läbiarutamiseks sai määratud eriline komisjon, mis tunnistas kõige vastuvõetavamateks Inglise ja Prantsuse ettevõtete ettepanekud.

Peale selle määrati komisjon sõjaministriga eesotsas, kuhu kuulusid meriasjanduse eriteadlased ja riigikontrolli esitajad.

Komisjon jõudis otsusele, et kõige kasulikum oleks tellimine anda Prantsuse firmale „Ateliers et Chantiers de la Loire“.

Sõjamineister esitas nimetatud komisjoni otsuse Ministrite kabinetile, kes 4. juulil sõjaministrile ülesandeks tegi ära anda 2-e veealuse paadi ja 2-e traaleri

ehitamise nimetatud firmale ning vastavale lepingule allakirjutada. Selle lepingu eelnõu esitas sõjamineisterium 24. juulil Ministrite kabinetile, kes leidis soovita-vaks kergendada maksutingimusi. Peale läbirääkimisi firma esitajaga saavutati suured kergendused, mille järele maksmine mitmetes tähtaegades sünnib.

Mõlemate veealuste paatide eest saab firma Ls. 6.432.800— ja traalerite eest — Ls. 1.556.900—. Tellimise üldsumma — 7.989.700 Ls., tuleks ehitajale väljamaksta 8 terminiis.

Lepingule allakirjutamine oli 25. oktoobril s. a. Järgmine maksu tähtaeg (15% suuruses laevade hinnast) on kindlaks määratud 1. jaanuariks 1925 a.

Lätlased on end kohustanud 5 aasta jooksul saladuses hoidma kõikide tellitud veealuste paatide joonistused ja dokumendid, niisama on ka ehitaja lubanud mitte avaldada ehitatavate laevade konstruktsioonide isearaldusi.

Merekitsuste ja sadamate kindlustamiseks tahetakse muretseda meremiinid. Läti kaitseministerium otsustas nende peale tellimise Liibavi sadama tehastele ära anda.

Rivi-ohvitserid vabastatagu kõrvalistest ülesannetest.

Selle peale on mitmel korral tõsiselt tähelepanu juhitud, et meie kaitseväge rivi ohvitseridel võetakse kõiksuguste kõrvaliste ülesannetega võimalused ära süveneda põhjalikult oma otsekohestesse ülesannetesse, mis kahtlemata oma halvavat mõju ei jäta avaldamata nii sõdurite väljaõpetamise, kui ka kasvatamise peale, mis peaks kõigile selge olema, kes vähegi sellepeale tähelepanu pöörab ja sellest ühel ehk teisel viisil huvitatud olnud, kuid kaugemale sellest ei ole aga siiski saadud ja asi läheb endist rada edasi.

Meil on „õndsast“ Vene ajast pärit „komisjonitamine“ nii sügavale oma juured ajanud, et sellest lahtisaamiseks võimalusi ei näe olevat. Iga tähtsusega asja pärast määratakse komisjone, olgu see siis ladude revideerimine, korterite vastuvõtmine või üleandmine, saapaparandamine, või jällegi pükste nõelumine, ahjukütmine ehk elektri põletamise loa saamine, kraami vastuvõtmine ja üleandmine, kuu ja aasta majanduslise tegevuse revideerimine, jne. jne. Ja igasse neisse komisjonidesse määratakse ikka rivi ohvitserid, sest revideeritavaid endid muidugi ju määrata ei saa. Niisuguste komisjonide tegevus vältab sagedasti nädalate viisi, selleläbi on ühtlasi ka ohvitserid eemaldatud oma otsekohestest ülesannetest. Suuremal osal nendel komisjonidel puudub igasugune tegelik tähtsus, sest kui suure tegeliku tähtsusega võib näituseks majanduse revideerija rivi ohvitser olla, kes majanduse asjaaja-

misega põrmugi tuttav ei ole! Et see ainult vormi täitmine, on enam kui selge, kuid ainult vormi täiteks nimede allakirjutamine aktidele, raamatutesse või aruannetesse ei tohiks veel komisjonide määramise põhjuseks olla ja sellest lõbust tuleb lahti saada ning üleliigsele ajaviitele piir panna.

Meil peaks vististi küllalt hästi teada olema, kui suuri kulusid nõuab riigilt meie kaitseväge ülevalpidamine. Kulude kokkuhoidmisest on tingitud ka meie kaitseväelaste õppuse aja lühendamine. Kuid ka selle aja jooksul võib kaitseväge korralikult väljaõpetatud saada, kui aga õpetajad ja kasvatajad kõrvalistest ülesannetest vabaneksid ja võiksid oma otsekoheid ülesandeid täita. Ühtlasi avaneb võimalus neilt siis ka rohkem nõuda otsekoheste ülesannete alal.

Ei saa siin kohal muuseas näiteks märkimata jätta, et meie kaitseväge õpetamisel kaunis sööti on jäämas rahvastunde õhutamine ja selle kasvatamine, mis kodumaa kaitse seisukohalt esimese järgu tähtsusega.

Ei saa vaikides mööda minna ka selle üleliigsest „paberi uputusest“, mille all ägavad meie kaitseväge kantseleid ja staabid, mis ka rivi ohvitserid puutumata ei jäta. Kas ometi kord niikaugale ei jõuta, et juletakse selle lihtsustamisele asuda?

Vähendatakse küll kantselei koosseise, aga töö lihtsustamise peale ei näe keegi mõtlevat. K.

Shveitsi sõjavägi, neutraliteet ja riigikaitse.

„Times“i teatel on Shveitsis tänava septembri kuus peetud sõjaväe manöövrid, mis oma ulatuse poolest palju suuremad olnud, kui kunagi varem ilma-sõjast saadik.

Sõjaväe manöövrid on alanud Lausanne kohal 1. diviisi operatsioonidega. Erilise tähelepanu keskpunktiks olnud jalgväe liikumine ja mootor-transportabimõude tarvitamine varustustegevuse ülesannete täitmise juures.

Sõjaväe suurendamise ja selle organisatsiooni täiendamise sihis on Shveitsi valitsusel paregusel ajal kiire tegevus käsil. Shveitsil küll sõna tõsisel mõttes alalist väge polegi, vaid tööpoolest on tal rahvusline

miilits, kelle esimeseks ülesandeks riigi kaitsmine on. Tegelikult on Shveitsi sõjavägi pealetungimise sõjaks ka jõuetu, sest ta pole sellekohaselt varustatud, et ta kaugemat sõjakäiku võiks ette võtta.

Sõjavägi on Shveitsi elanikkude seas väga heas kuulsuses ja valitsusel oli teenistusse võetavate nekrutite aastase arvu tõstmiseks 19.000 mehe pealt 25.000 peale peapõhjuseks lihtsalt see, et rahuldada kõikide meeskodanikkude tungi ja tahtmist sõjaväes teenida. 25.000 kõlbulikkude meest on aastane normaalne arv, mida praeguse üldise väeteenistuse süsteemi järele, umbes 4 miljonilise kodanikkude pere seast teenistusse võetakse. Ilmasõja lõpul vähendas ka Shveits oma väge-

sid, kuid seda valitsuse sammu peeti kodanikkude hulgas väga soovimatuks. Viimasel ajal on Shveitsi valitsus mitmel praktilistel põhjustel arvamisele tulnud, et kõikide võimalikkude hädaohutude vastu alati valmis peab olema. Saksa rahvuslased ennustavad avalikult uut sõda, mis „lühike ja valutu“ (kurz und schmerzlos) oleks kuna Korfu vahejuhtumine on näidanud, et Rahvaste liit ei ole veel küllalt tugev takistama kallale tungimist väikesele riigile.

Shveitsi neutraliteet.

Peale 30 aastast sõda otsustasid Shveitsi kantonid Euroopa konfliktides erapooletuks jääda ja loobuda püüetest jõu varal oma riigi piire suurendada. Seda erapooletuse pidamist ei ole neile peale sunnitud, vaid nad avaldasid seda ise oma vabal tahtmisel, mis 1815 a. Viini kongressil ja nüüd Rahvaste liidu poolt tunnustamist leidis. See erapooletus pole oluliselt midagi muud, kui rahvusvaheline kohustus, sest ühelt poolt kohustab ennast Shveits võraste riikide sõjajõududele sõjalist tegevust oma territooriumi peal mitte võimaldada ja teiselt poolt on Viini lepinglased suurriigid endid kohustanud mitte üksi Shveitsi erapooletust austama, vaid selle erapooletuse vägistamise puhul isegi vahele astuma. Siin võiks veel juure lisada, et selle neutraliteedi kohustused ei sunni Shveitsit ära ootama, kuni temale kallale tungitakse, vaid ta on õigustatud ise sõda kuulutama ja vaenulist tegevust algama riigi vastu, kelle poolt ta hädaohtu näib lähenevat, mis ta suveräniteeti ähvardab.

Oma riigi piiride kaitseks ilmasõja ajal tuli Shveitsi rahval selleks, et sõdivad pooled lahingoperatsioonideks Shveitsimaa-ala ei saaks kasutada, oma sõjaväe ülevõlpidamiseks väga suuri jõupingutusi teha. Umbkaudu arvates, võib Shveits, kus 3.800.000 kodanikku, tarbekorral mobiliseerida kuni 300.000 meest. Sõjaväe teenistus on sundusline ja need, keda füüsilise kõlbmatuse pärast vabastatakse, peavad maksma nõndanimetatud „sõja maksu“, mis välja arvatakse maksu maksja enda, tema isa ja ema varanduslike seisukorra järele. Teenistuskohustuse aeg algab 20 aasta vanusest ja kestab 48 aastani. Esimesed 12 aastat on kaitsevälased kaadriväeosade (Elite ehk Auszug) klassis, järgmised 8 aastat — tagavaras (Landwehr) ja viimased 8 aastat — maakaitse (Landsturm). Peale selle on nendel veel nii nimetatud relvadeta tagavaravägi, kuhu kuuluvad kõik mehed 20 ja 50 aastate vahel, kes on kõlblikud täitma ainult rivitute ülesandeid.

Shveitsi sõjaväe väljaõpetamise meetodid.

Shveitsi sõjaväe esialgset väljaõpetamist toimetatakse nekrutite koolides. Õppuste aeg kestab 65

päeva — väljakahurväele, ja 90 päeva — ratsaväele. Järgnev õppus, mida kutsutakse kordamiskursuseks (cours de répétition) kestab 11 päeva iga aasta, millist aega mõnikord diviisi ehk armee korpuse manöövrileks kasutatakse. „Landeswehri“ tuleb samuti 11 päevalised kordamiskursused iga aasta läbi teha.

Shveitsil on 6-est diviisist, 3-est ratsabrigaadist ja 3-est mägibrigaadist koosnevat väljaarmee. Diviisis on 3 brigadi, iga brigadis — 2 rügementi (mis koosnevad 2 ehk 3-est pataljonist), 1 jalgratta kompani, 1 kuulipildurite salk, 12 patareid väljakahurväge ja üks pataljon sapööre. Ühtekokku on neil 106 pataljoni jalgväge, 72 väljapatareid, 12 haubitsate patareid, 9 mägiapatereid ja 8 ratsarügementi; peale selle veel 12 eskadroni (diviisi ratsaväge). Landeswehr koosneb 56 pataljonist ja 36 eskadronist, ning Landsturm — 30 pataljonist.

Peale nekruti-kooli lõpetamist jääb sõduritele munder ja püss kätte, mille eest temal vastutada tuleb. Ratsaväelane ostab oma hobuse sõjaväest välja, kui tal seda sõjaväe teenistusse astudes enesel polnud. Kõik püssidega relvastatud üksustesse kuuluvad mehed on kohustatud iga aasta läbi tegema laskeharjutused. Mehi, kes unustavad laskeharjutuste minna, kas trahvitakse ehk sunnitakse minema erilaagrisse kolmeks päevaks, kus nad laskeharjutused peavad omal kulul läbi tegema s. t., selle 3 päeva eest neile mingisugust tasu ei makseta.

Et sõjaväge normaalses suuruses pidada, selleks võetakse teenistusse iga aasta 25.000 nekrutit. Peale jmasõda alandati nekrutite aastast arvu 20.000 peale.

Läinud aastal hakati sõjaväge ümber korraldama. Iga aastane võetavate nekrutite arv tõsteti endise normaalse arvu — 25.000 mehe peale. Sõjaväe lennuasjanduses on väga suuri edusamme tehtud. Moodustatakse kõiksuguseid tehnilisi väeüksusi, mis vastavad moodsa sõjapidamise nõuetele. Kahurvägi, eriti raskekahurvägi, on varustatud uute tugevajõuiste kahuritega. Landeswehr arvatakse uuesti kaaderdiviiside juure. Iga pataljoni juure moodustatakse 5-es kompani kuulipildurisi, kes varustatud väga kergete ja kiirlaskjate kuulipilduritega. See ümberkorraldamine Shveitsi sõjaväge arvuliselt küll palju ei suurenda, kuid oma tubliduse ja lahinguvõime poolest tuleb ta endisest palju tugevam.

Välisriikide sõjaväe esitajad on sagedasti Shveitsi mülitvägede tubliduse kohta kiitvaid otsuseid annud. Nad on suurepäralised püssilaskurid ja oskavad kasutada kaitsevarjendite igat tolli. Kogu Shveitsi sõjaväe kulud ei tõuse kõrgemale, kui 30.000.000 franki aastas, ehk meie rahas umbes 2.073.600.000 marka.

J. A.-n.

Sõjavälised teated välisriikidest.

Läti.

Lätis on viimasel ajal tähele pandud, et avalikkudel pidudel sõjaväelased poliitilist iseloomu kandvate kõnedega esinevad. Sellega ühenduses on Läti sõjaminister meeldetuletuse teinud, et kõik kõnelejad enne vanemalt sõjaväelaselt selleks luba peavad küsima, teatades ühtlasi kõne sisu.

Sõdurite poolt korraldatavatel pidudel on maksev sõjaväe teenistuse kord.

15. okt. likvideeritakse Lätis sõjaväe-instruktorite kool. Edaspidi sünnib nende ettevalmistamine vastavates sõjaväe osades. Tr.

Läti kaitseliit.

Läti kaitseliitlased, arvu järele 18.580 meest, on maakondade järele jaotatud 17-esse rügementi. Sise- ja väesõjuriimi teadaande järele on nendest sõjaväes teeninud — 13.713 (74%) ja ei ole teeninud — 4.867 (26%) meest. Sotsiaalsest küljest jagunevad kaitseliitlased järgmiselt: kohaomanikud — 9.244 (50%), asunikud 4.324 (23%), käsitöölised — 1.435 (8%), töölised — 3.392 (18%) ja teised — 205 (1%). Kõige rohkem on kohaomanikke Rehsekne rügemendis (84%), asunikke ja käsitöölisi — Talsu (34 ja 15%) ning töölisi — Aispute rügemendis (36,5%).

Möödunud aasta jooksul on kurjategijate tabamisest osa võtnud 13.313 kaitseliitlast, perioodilistel valvepostidel seisnud 26.767; arreteerimistest, läbiotsimistest ja kurjategijate edasitoimetamisest osa võtnud 9.997 ja pidudel, koosolekul jne. korrapidajateks olnud 10.880. Väga suured teened on kaitseliitlastel kurjategijate arreteerimisel ja kuritööde paljastamisel. Ilma politsei abita on kaitseliitlased kinnipidanud 455 suuremat kurjategijat; avalikult teinud 33 rööv- ja mõrtsukatööd; 317 vargust; 33 salaviinapõletamist; 32 salaküttimist ja 264 teist kuritegu. 47 juhtumisel on ette tulnud tulevahetust, mille juures kaitseliitlastest surma said 2 ja haavata — 5.

Kultuurtegevuse alal on mineval aastal kaitseliitlaste poolt korraldatud 607 mitmesugust piduõhtut mille sissetulek ulatab 63.724.72 ls. Iseäranis suurt tähelepanu on kaitseliidus pööratud sõjaväeliste õppuste peale, millele palju aega on ohverdatud. Üldse korraldati mineval aastal 2022 õppust.

Leedu.

Haridustöö Leedu sõjaväes.

I.

Vaadeldes hariduslike tasapinna tõstmist Leedu sõjaväes, tuleb arvesse võtta neid asjaolusid, missugustes viimane organiseerus.

Leedu sõjavägi asutati 1918 a. algul, kui Leedu riigi nõukogu, selleaegne rahva tahtmise väljendaja, asus veel Vilnos. Juba 1919 a. algul tuli väikesel Leedu sõjaväel enamlaste vastu võitlusesse astuda. Sel korral sattusid sõjaväkke isikud, kes oma hariduse olid saanud peaaesjalikult endistes tsariaegsetes vallakoolides. Vabatahtlikkudest selle vastu olid paljud endiste Vene keskkoolide lõpetajad. 1920 a. algul, üldise sõjaväeteenistuse maksamahakkamisega, sattusid mobilisatsiooni teel sõjaväkke noored, kelle hulgas mitmed ilma mingisuguse hariduseta olid. Selleks ajaks oli juba pea terve Leedu territoorium enamlaste ikke alt vabastatud ja haritud sõjaväelastel tuli sõjaväe hariduslike tasapinna tõstmisele asuda. Esialgu tuli jõudumööda ära kaotada kirjaoskamatus.

Selle eesmärgiga asutati raamatukogusid, korraldati õpetlikke ettekandeid, loenguid jne.

II.

Sellesama eesmärgiga asutati sõjaväe peastaabis juba 1918 a. kirjanduse osakond. Viimase ülesandeks oli peaaesjalikult arendada hariduslisi töid sõjaväe osades, tegevuse kurssi üldjoontes äranäidates ja andes tarvilikke instruksioone ning juhatusi. Igas sõjaväe osas asutati eraldi hariduskomisjon, kelle juhatajaks oli ohvitser, liikmeteks aga enamalt jaolt lihtsõdurid. Kuid mitte kõigis sõjaväeosades ei olnud komisjoni tegevus ühesugune, sest haridusline seisukord oli väga mitmekesine. Kuna mõnes osas väga kiiresti edasi jõuti, tuli teistes paljude takistustega võidelda.

Hoopis soodsamates tingimistes võisid töötada seljatagused sõjaväeosad, sest seal oli võimalik teatavast süsteemist kinni pidada. Seal asutati siiski sõjaväe klubid, raamatukogudega ja lugemistubadega, korraldati loenguid, näidendid ja mitmesuguseid ettekandeid. Viimaste korraldamisel oli suureks takistuseks ruumide puudus. Et siiski eesmärgile jõuda, kasutati kõiki käepärast olevaid võimalusi. Nii said mõnes kohas sõjast hävitatud Vene kirikud ära parandatud ja sinna klubi asutatud. Peale ruumide leidmist oli hariduskomisjoni esimeseks peaulesandeks raamatukogude jaoks raamatuid muret-

teda, sest nõudmine viimaste järele oli sõjaväes väga suur. Raamatud pidid olema kergemasisulised ja sõjaväele kohased. Tähtsamaks raamatute muretsejaks oli peastaap. Suurem saadeti raamatuid saadi Ameerikas elavatele leedulastel. Samuti annetasid neid ka mõned kohalikud seltsid. Raamatukogude asutamiseks koguti raha vabatahtlike korjandustega, pidudel jne. Raamatute hulk hakkas vähehaaval kasvama.

III.

Mõned sõjaväe hariduskomisjonid hakkasid välja andma litograafilist ajakirja, millel kausta kui ka sisu poolest ei olnud suuremat tähtsust, kuid mis sõjaväelaste hulgas siiski väga suurt poolehoidu võitis. Ajakirjas leidsid ruumi suuremalt jaolt populaarsed teaduslikud kirjeldused, mille autoriteks olid peaaesjalikult ohvitserid. Üldise haridustöö kõrval anti suurt tähtsust algõpetusele.

1920 a. märtsi kuul tehti korraldus, et igas sõjaväe osas, peale hariliku õppuse, üks tund ohverdataks sõdurite lugema ja kirjutama õpetamiseks. Võeti tarvitusele kõik abinõud, et sõjaväes ei oleks ühtegi kirjaoskamatus. Samal kuul kutsuti kõik vastavate sõjaväe osade esitajad era nõupidamisele. Juba mõne aja pärast sai peastaabi kirjanduse osakond sõjaväe osadelt teateid, millest selgus, et 75% sõduritest raamatukogusid kasutavad. Jalgväe rügementide raamatukogu väärtus ulatas 10.000 margani. Peastaabi kirjanduse osakond oli 1920 a. aprillini aidanud organiseerida 59 raamatukogu, 13.000 kõitega.

Algatud haridustööd tuli siiski varsti lõpetada, sest algas võitlus poolakatega Vilno pärast. Võitlustest võtsid osa pea kõik sõjaväe osad. Võitluste ajal tuli sagedasti ühest kohast teise kolida, mille juures õpeabinõud pea täielikult kaduma läksid. Haridustöö sai katkestatud, sest kõik tähtsamad tuli ohverdada sõjategevusele. Tähendatud ajajärk oli Leedu ülesehitamise töös kõige raskem ja kultuurharidustöö jäi sel ajal täiesti tagaplaanile. Alles peale võitluse lõppu võis endist tegevust uue hooga jatkata.

Tr.

Ameerika Ühisriigid.

„Omaha“ klassilistest ristlajest on ristleja „Concord“ valmis saanud, sõjalaevastiku nimekirja ülesvõetud ja teenistusse määratud admiral Williamsi lipulaevana, kes Ameerika luure-ristlejade flotilliaid juhatab. „Omaha“ klassilisi ristlajaid ehitatakse Ühisriikides 10 tükki. Ristleja „Concordiga“ kokku on 8 tükki neist juba valmis ja teenistuses. „Army and Navy Journal“, New-Yorgis teatab, et „Omaha“ tüübilised ristlajad on oma headuse poolest väga rahuldavad ja tegelikult palju paremad, kui mereväe ohvitserid seda lootsid. Ehitamisel klassifitseeriti nende vee väljasurve võimet 7.500 tonni peale, ühes tagavara küttematerjaliga, kuid nüüd on seda väljasurvet 11½ tuhande tonni võrra suurendatud, nii et nende praegune väljasurve on 9.000 tonni. Neile on tagant järele veel kõigile lisadeks juure ehitatud ja nad on varustatud katapultidega lennukite kandmiseks. Isegi selle lisatonnaashiga peetakse nende kiirust ikkagi sõjalaevastiku nõuete kohaseks ja tormise ilmaga liiguvad nad kiiremalt, kui destroyerid.

Õ h u l a e v „Shenandoah“ mis on esimene Ühisriikides ehitatud sõjaväe dirishaabl, on oma reisu pikkusega ilmerekordi võtnud, ära lennates 18 päeva jooksul 9.000 miili (üle 13,577 versta). Ta jõudis oma hiigla lennult 25. oktoobril Lakehursti aerodroomile tagasi. Oma ristlemist algas „Shenandoah“

Atlandi okeani rannalt, lennates üle Ameerika mandri Vaiksemere ranna pikkuse, tuli uuesti üle Ameerika mandri Lakehursti tagasi. Tema keskmine kiirus sellel teekonnal oli 38—40 miili tunnis, selle peale vaatamata, et tal suurema osa oma teekonnast vastu tuult tuli lennata ja võidelda tormidega kaljumägestiku kohal,

ning maandumise ja ankrule asumise juures kiirust pidi vähendama. Sellel reisuil maandus „Shenandoah“ 5 korda.

Seni pole ükski zeppelin ega teine dirishaabl nii pikka reisu teinud, nagu Lakehurstist „Times'ile“ teatatakse.

Kergejõustik meie kaitseväes 1924 a. suvel.

Suvi on möödas. Sportlased hakkavad valmistama talvise hooaja vastu. Ühtlasi võetakse kokku suvise hooaja arved, et näha, mis on tehtud — ja mis tegemata jäänd.

1. ja 2. diviisis on peetud ülediviisilised võistlused. kuna 3-das diviisis seda ei ole, sellepärast siis võtan allpool seisvasse tabelisse 3. diviisi asemel ainult Pärnu garnisoni kergejõustiku võistluste tagajärjed üles.

Kui vaatame seda tabelit, siis paistab silma, et meie k/v. diviisid on oma sportliste saavutustega peaaegu ühesarnased. Eriti väljapaistvaid rekorde pole ühelgi. I-se diviisi paremad saavutused oleks rms. Blumenhoffi kõrgushüpe 1,61. (Parem tagajärg s. a. k/v. spordivõistlustelt) ja rms. Kudraschovi

jooks 5000 meetri peale 17 m, 4. sk., kahjuks aga oli maa 200 mtr. võrra lühem, nõnda et rekord jäi üles seadmata. II-ses diviisis on väljapaistvam v. allohv. Laos, kes viiel alal on tulnud diviisi meistriks. Loodame tulevikus temast kujunevat head mitmevõistlejat. III-das diviisis tuleb lugeda paremaks n. allohv. Teearu (Pärnu maakonna rekordimees kuulitõukes). Nõnda siis ainult 4 nime, keda võib Tallinna garnisoni sportlastega võrrelda.

Läinud hooajal meie diviisides kergejõustiku peale just suurt rõhku ei ole pandud. Tulevikus aga peaks juba kevadel kindla kavaga ära määrama, kumas võistlusi pidada. Ühtlasi oleks soovitatav, et ka rügemendid korraldaks võistlusi; see aasta on seda ainult mõned üksikud teinud.

Esivõistluse tabel.

Võistlusala.	I diviis.	II diviis.	Pärnu garnison.
100 mtr. jooks . . .	leitn. Trankmann 12,2	v. allohv. Laos 12,2	n.-leitn. Elendt 12,1
200 „ „ . . .	„ Trankmann 25,3	„ Laos 26,1	rms. Olei 25,0
400 „ „ . . .	„ Trankmann 59,3	leitn. Raamat 62,6	„ Grenström 57,5
1500 „ „ . . .	rms. Kudraschov 4 m. 58,5 s.	rms. Ratnik 5 m. 5,5 s.	„ Rea 5 m. 10 s.
3000 „ „ . . .	„ Kudraschov 17 m. 4 s.	„ Ellmann 10 m. 54,7 s.	„ Sirenjev 20 m. 53 s.
Kaugushüpe . . .	v. allohv. Leies 5,14	rms. Sild 5,78	n. allohv. Sprenk 5,49
Kõrgushüpe . . .	rms. Blumenhoff 1,61	v. allohv. Ratnik 1,61	rms. Kull 1,46
Kolmikshüpe . . .	„ Blumenhoff 10,96	rms. Berggrunn 11,55	n. allohv. Blumann 11,23
Kuuli tõuge . . .	n. allohv. Kaarenberg 9,33	kapr. Stamm 11,45	„ Teearu 10,75
Oda visk.	leitn. Padar 40,64	v. allohv. Laos 42,14	„ Blumann 40,45
Ketta visk.	kapr. Raadus 29,97	„ Laos 34,10	„ Teearu 33,01
Granaadi visk. . . .	rms. Kaiste 61,46	kapr. Aav 61,06	„ Panov 56,65
110 mtr. t. jooks . .	rms. Maks 21,9	v. allohv. Laos 20,0	„ Teearu 19,2
Teivashüpe	kpr. Bobul 2,67	n. allohv. Bendt 2,80	P.

Kohus.

Sõjaringkonna kohus oma istangul 6. nov. s. a. arutas kolonel Kunnos'e eesistumisel järgmisi süüteo asju:

1. 2. kl. madruseid Voldemar Tiitus't ja Johannes Ritsberg'i süüdistati omavoliliselt valvepostidelt mereväe laskemoona-ladu ja miini-ladu juures lahkumises, postid ilma järelvalveta jättes, ning kokkupeetud nõu ja ettekavatsetud plaani järele seal läheduses asuva Sv. Var. valitsuse toitlusladu vahiputkas

telefoni kõnetoru ühes membraaniga mahakiskumises, sellega sihilikult telefonitühendust rikkudes.

Kohus leidis mõlemad süüdi olevat omavoliliselt valvepostilt lahkumises ja Ritsberg'i peale selle veel telefonitühenduse rikkumises ilma ettekavatsetud plaaniga ja kokkupeetud nõuta, ning mõistis: Tiitus'e — 5 nädalaks aresti vee-leiva peale ühes mõnesuguste teenistusliste õiguste kitsendamisega ning karistute liiki arvamise ja Ritsberg'i — 1 aastaks 6 kuuks

vangirootu ühes kõikide iseäraliste õiguste kaotamisega ja sõjaväe teenistusest väljaheitmisega.

2. 1. jalgväe rügemendi noorsõdurit Oskar Mikk'i süüdistati ja leiti süüdi olevat Narva garnisoni peavahist, kus ta distsiplinaarselt kinni istus, ära põgenemises selle eesmärgiga, et sõjaväe teenistusest jää-

davalt kõrvale hoida, ning peale selle veel temale väljaantud kroonu varustuse pillamises. Kohus mõistis Mikk'i 4 aastaks vangiroodu ühes kõigi iseäraliste õiguste kaotamisega ja sõjaväe teenistusest väljaheitmisega. Kroonu kahju — 1880 mrk. mõisteti temalt sisse nõuda.

Kroonika.

Eesti merijõudude tegevus.

— Õppused. Torpeedopaat „Sulev“ viibis kuni 29. oktoobrini merisõidul Soome lahes, et õpekavas ettenähtud sügisõppuseid navigeerimise alal läbi viia.

Muu seas käis ka vähem käidavates lahtedes ja et ilm eriti tormiline oli, võimaldus laeva omadusi ja stabiilsust proovida, mis häid tulemusi andsid.

T.p. „Sulev“ jääb veel navigatsioon.

— Navigatsiooni — on lõpetanud v/l. „Tallinn“ ja remonti asunud.

— Traalimistööd on Kakumäe all põhjatraaliga lõpule viidud. Viimased tormid takistasid tuntuvalt traalimistöid, kuid siiski said nad lõpule viidud. Välja traaliti hulk miine ja ankruid, mis kõik kahjutuks tehtud ja ladusse koondatud.

Traalerid „Olev“ ja „Kalev“ lõpetasid uurimistöid Muhu väinas ja saabusid Tallinna, tuues kaasa saarte rannikule uhtunud miine.

Praegu teostatakse traaleritega katseid sügavtraalimise alal ja lähemal ajal lõpetavad nemad navigatsiooni.

— Jungide kursus — algas tegevust 1. novembril s. a., kuhu vastu võeti 40 jungi. Eriti rohke oli kandidaatide arv, mis kuni 150 peale tõusis, kus juures nii mõnedki keskkooli viimasest ja eelviimasest klassidest olid. Praegune üleulatav raske majandusline seisukord annab ennast tunda. Pealegi meelitab jünge meriväe teenistusele meriolukord.

Lgs.

Kahurlaeva „Meeme“ hukkimine.

14. novembril s. a. sai traali mistõil miiniplahvatuse läbi, mis ootamata laeva ahtris üleskerkis, k l. „Meeme“ ahter ära kistud ja veekindlad vaheseinad vigastatud, mille tagajärjel laev veidi hiljem põhja vajus 2 miili Naissaarest NW pool.

Plahvatuse juures sai raskesti vigastada komanderi abi k. t. mer. noor-leitnant Karl Haberman' kes samal päeval hinge heitis.

Surma sai komendoor Jaan Karus, kuna 6 meriväelast kergemate vigastustega pääsesid.

Sündmuse kohta on uurimine teoksil. Lähemat õnnetusest toome „Sõduri“ Järgnevas numbris. Lgs.

Toimetusele saadetud kirjandus.

Kodu № 22. Perekondlik kirjanduse, teaduse ja kunsti ajakiri.

Agu № 43. Kirjanduse, kunsti ja kultuuri ajakiri.

Odamees № 10. Oktoober 1924 a.

Eesti Majandus №№ 43, 44. Tööstuse, kaubanduse ja rahanduse ajakiri.

Eesti Mets № 21/22. Metsa- ja jahiasjanduse ajakiri.

Eesti Politseileht №№ 43, 44. Administratiivõiguline aegkiri.

Eesti Spordileht № 25. Eesti spordi keskliidu häälekandja.

Vastutav toimetaja: E. Limberg.

„Sõduri“ väljaanne.

Ilmus trükist

JALGVÄE RELVADE MATERJAL-OSA

K. K. Madsen

Üldine kirjeldus, õpetamise meetodid ja hoolekandmise reeglid jalgväe kompanidele.

Kindralst. 6. osak. väljaanne

Hind 85 marka

Saada „Sõduri“ toimetusest,
Tallinn, Pagari tän. № 1

**Sportala paremate tagajärgede
(rekordide) registreerimise kaardid.**

Hind 2 Mrk.

**Kindralstaabi VI osakonna foto üles-
võtteid kaitseväe päevasündmustest**

on saada „Sõduri“ toimetusest

— Tallinnas, Pagari tän. № 1. —